

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

ABONAMENTUL:

In România un an . . . . . 10 lei
„ „ „ sease luni . . . . . 6 „
In toate țările uniunii poștale un an 12 „
„ „ „ „ sease luni 7 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

Bulevardul Ferdinand, 55. — București

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTĂ

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR:

C. RĂDULESCU-MOTRU

PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMĂR:

25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitari de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pe ultima pagină
1/4 pagină: 10 lei.

No. 7.

DUMINICĂ 23 NOEMBRE 1908

Vol. 5.

SUMARUL:

NOUȚĂȚI:

Austria și Italia.—Băncile populare.—Petrolul nostru.—Discuțiile dela cercul profesorilor secundari.—Teatrul Național: Mărul de Z. Bâr-san.

POLITICĂ:

NICOLAE XENOPOL. *Convenția comercială cu Austro-Ungaria.*

C. RĂDULESCU-MOTRU. *Desființarea instrucțiunii militare din școli.*

ARTĂ:

A. DAVILA. *Despre teatru.*

S. STERESCU. *Ateneul Român: Expozițiunea Iulchian. (cu 3 ilustrații).*

LITERATURĂ:

GABRIELE D'ANNUNZIO. *Faștatii.*

TH. D. SPERANȚĂ. *Puterea.*

LIA HÂRSU. *Amintiri.*

NOTE ȘI DISCUȚIUNI:

DR. BIRMAN-BERA. *Higiiena auzului.*

N. D. *Conferința d-lui Cristu Negoescu la Academia populară din Ploești.*

NOUȚĂȚI

Austria și Italia

Precum se știe, la Universitatea din Viena au avut loc deunăzi conflicte violente între studenții austrieci și cei italieni, în urma cererii acestor din urmă de a li se înființa o Universitate italiană la Triest. În aceste conflicte Austrieții, cari erau cu mult mai numeroși, s'au purtat sălbatec cu colegii lor italieni. Autoritățile universitare și polițienești au fost și ele de partea Austrieților.

În urma acestor conflicte s'a deslănțuit în Italia o campanie anti-austriacă extrem de violentă care încă nu e terminată. Studenții universitari și cei din școlile secundare, au sus-

pendat câteva zile cursurile în semn de protestare pentru oprimarea colegilor lor. Pretutindeni se țin meetinguri la care iau parte membrii ai Parlamentului, reprezentanții orașelor și ai societăților patriotice. Se depun coroane la statuele lui Garibaldi și ale celorlalți patrioți mari italieni și cu această ocazie se țin discursuri inflăcărâte anti-austriace.

Consulii austriaci de origină italiană și-au trimis mai toți telegrafic demisiile guvernului din Viena iar ambasada și consulatele austriace sunt păzite de trupe. Zilele acestea va avea loc în Camera italiană o dezbateră în privința politicii externe a Italiei și sunt de așteptat și acei discursuri violente împotriva Austriei. Unii deputați vor cere ca Italia să iasă din tripla alianță și ca Tittoni care n'a știut să fie destul de energetic față de cabinetul din Viena, să plece dela Ministerul de externe. În vremea aceasta presa pentru a alimenta mai mult curentul anti-austriac, a început să publice fragmente de ale scriitorilor patrioți de acum 40—50 ani când o parte din nordul Italiei era încă în mâinile austriace.

* * *

Băncile Populare.

Ultimele anuar, publicat de casa centrală a băncilor populare, arată activitatea băncilor dela înființare și mai ales, mersul lor în ultimul an, 1907.

La finele anului 1907 se aflau în întreaga țară 2223 bănci, cu 295.325 de membrii, având subscris un capital de 27.431.195 lei 89 bani, iar capital vărsat: 27.746.241 lei și 49 bani.

Capitalul băncilor a fost ast fel repartizat:

1630 proprietari, 6683 funcționari, 5241 meseriași, 5835 comercianți, 3034 preoți, 2127 învățători și 269.375 plugari.

* * *

Petrolul nostru.

D-l Leon Demaret, unul din secretarii Belgiei la al 3-a congres internațional de petrol, ținut în București, în 1907, publică o broșură (*Les gisements petrolifères de la Roumanie, Extrait des annales des mines de Belgique I—XIII. Bruxelles 1908*) plină de interes pentru noi.

După o descriere petrografică și paleontologică a terenurilor României se descriu principalele zăcăminte petrolifere din țară, ilustrând chestiunea prin hărți și desemnuri geologice. Arătarea amănunțită a diferitelor sisteme de exploatare, întrebuintate la noi, începând cu procedeele primitive și până la ultimele inovațiuni științifice, toate cu calitățile și defectele lor, e urmată de însemnări exacte referitoare la producțiunea zilnică a puțurilor noastre, mijloacele de transport, comerțul interior și exportațiunea care se face prin portul Constanța. Legislațiunea minieră e obiectul unei dezvoltări mai mari, reproducându-se în

apendice, toate legile și regulamentele elaborate în matrice petroliferă.

«Importanța industriei petrolifere a României, față de producția mondială, deși slabă încă, căci România e a treia în ordinea țărilor producătoare, atrage atenția tuturilor, pozițiunea geografică a României deschizând produselor ei toate piețele Europei occidentale».

Privind mersul capitalurilor străine în exploatarea noastră petroliferă din ultimii ani (1903 până azi) în care capitalurile germane au preponderanță (74.050.000 față de 32.667.000 olandeze, 31.400.000 franceze, 16.000.000 române, 15.000.000 italiene, 12.500.000 americane, 5.000.000 belgiene, 5.000.000 austriece, 3.078.000 engleze) d-l Demaret conchide indemnând pe Belgieni să intre mai mult în exploatarea de petrol a țării noastre, incredințându-i pe un succes sigur.

* * *

Discuțiile dela Cercul profesorilor secundari.

La cercul profesorilor secundari se urmează de Sâmbăta trecută discuțiuni asupra carierii de profesor și a mijloacelor prin care ea s'ar putea ridica la un nivel care să nu o puie în inferioritate față de alte cariere—discuțiuni provocate de conferința cu acest subiect a domnului profesor Bogdan Ionescu.

În rezumat ideile dezvoltate de d. B. Ionescu au fost următoarele:

Problema îmbunătățirii soartei profesorilor este nu numai o problemă de interes particular ci și de interes general. Învățământul este o funcțiune, fără care nu se poate azi concepe organismul social: de modul cum se formează tinerele generații în școală depinde în cea mai mare parte viitorul neamului. O școală bună care să-și îndeplinească misiunea nu se poate apoi concepe fără profesor bun, care este elementul fundamental al ei. Învățământul trebuie să-și recruteze oameni cu pricepere și tragerede inimă, oameni apoi cari să fie scoși din cercul preocupărilor chinuitoare ale unei vieți materiale prea împovărată de greutate. Pentru ca într-o carieră să năvălească elemente numeroase din cari apoi să se poată face o bună selecționare, trebuiesc îndeplinite două condițiuni; a) cu salariul ce ți se dă să poți trăi potrivit cerințelor poziției tale sociale, b) să ți se prezinte o perspectivă mai largă pentru viitor. Dacă comparăm din aceste puncte de vedere cariera profesorală cu alte cariere suntem numai decât izbiți de faptul că statul o menține pe a noastră în stare de inferioritate. În cariera militară, diplomatică, judecătorească, în corpul tehnic, în diferite administrații—deși celor ce intră în ele nu li se cer studii mai multe ca profesorilor, ba poate uneori din contra—are cineva posibilitatea să se ridice la un salariu destul de mare, față de al profesorilor, a căror singură mărire de leafă este gradația—limitată și ea la numărul de 4.

Trebuie deci făcută o reformă. Proiectul pe care îl prezintă d. Bogdan Ionescu este un proiect prin care nu e vorba să se ceară o mărire de salariu a profesorilor, ci e un proiect prin care s'ar putea reformă întreaga carieră profesorală punând-o alături cu celelalte cariere. Iată punctele esențiale: a) să se ridice numărul de ore de muncă ale profesorilor dela 12 la 15 pe săptămână, sacrificându-se cam jumătate din suplinitorii actuali. b) Să se creeze grade de înaintare și în cariera profesorală și anume:

- 1) 319 profesori în gradul de *provizorii* cu 360 lei lunar și gradațiile actuale.
- 2) 190 profesori în gradul de *diriginți* cu 540 lei lunar și cu atribuțiile actuale.
- 3) 82 profesori în gradul de *directori* cu 630 lunar și atribuțiile actuale.
- 4) 45 profesori în gradul de *inspectori primari* cu 810 lei lunar și cu atribuțiile actuale.

5) 20 profesori în gradul de *inspectori secundari* cu 990 lei lunar și cu atribuțiile actuale.

6) 10 profesori în gradul de *inspectori generali* cu 1170 lei lunar având atribuția de a controla pe directori, pe inspectori primari și secundari și de a se ocupa cu chestiuni generale de învățământ.

Aceste înaintări în grade să se facă după stările personale și după stagiul de 5, 10, 15, 20 ani pentru fiecare din gradele enunțate. Gradele odată câștigate să fie inamovibile.

În discuția care a urmat s'au ridicat diferite obiecții în special de domnii profesori V. Borgovan și I. Tutuc. Cel dintâi spune că e prea apropiat timpul de când s'a făcut o îmbunătățire soartei profesorilor ridicându-se salariul la 360 lei cât aveau înainte de criză. Ceeace ar trebui să facă profesorii acum e să insiste să se stabilească relativ la leafă și în lege ceea ce s'a stabilit în buget. O îmbunătățire alta nu s'ar putea apoi face decât printr-o împărțire a tuturor funcționarilor statului în clase, așa cum e în alte țări. D-l Borgovan arată apoi cum stau lucrurile în Ungaria, în ce clase sunt puși membrii corpului didactic, ce salarii au; reese din această expunere că profesorii sunt mai bine plătiți în Ungaria, unde și traiul este incomparabil mai ieftin ca la noi.

D-l I. Tutuc recunoaște că proiectul d-lui Bogdan Ionescu este foarte frumos, dar că el nu s'ar putea aplica de cât de niște oameni ideali. Înaintările pe cari le propune conferențiarul vor fi făcute de oamenii de azi și toți câți știm cum merg lucrurile la noi, ne închipuim numai decât că criteriul nu are să fie valoarea, nici stările persoanele, ci influența politică. De aceea e de preferat situația de astăzi în ceea ce privește egalitatea dintre profesori. Trebuie însă o mărire a salariului inițial care ar fi de 450 lunar pentru 15 ore și o mărire a a gradațiilor, așa ca profesorii să ajungă la o leafă finală, care să nu fie așa de inferioară salariilor din celelalte cariere.

Discuțiile se vor continua și se va vedea la urmă ce soluție vor admite profesorii.

B.

* * *

Teatrul Național: Mărul de Z. Bârsan.

Era o vreme când scriitorii erau ei înșiși proprii lor critici. Și erau critici severi mai ales cu primele lor lucrări pe care preferau să le lase în cartoane decât să le prezinte publicului. Publicul nu lua poate, nici odată cunoștință de ele sau numai după moartea scriitorului, când acele prime încercări căpătau un interes biografic.

Acest sănătos obicei pare că a dispărut cu totul. Scriitorii de astăzi nu mai au curajul și răbdarea să țină în sertar primele lor dibuiri spre o operă de artă acceptabilă ci preferă să înfrunte judecata publicului din care ies mai totdeauna învinși ori se aleg cu elogi dubioase cam în felul acestora: «Iei colea întâlnim câte o calitate frumoasă care ne face să așteptăm dela autor lucrări mai bune în viitor». «Să nu criticăm cu asprime lucrarea, căci este opera unui începător» etc. Mărturisesc că de aș fi scriitor, asemenea laude... compătimitoare nu m'ar încânta de loc. Din potrivă.

Dar slăbiciunea aceasta, cum spuneam, este astăzi generală și de aceea nu ne surprinde că am întâlnit-o și la d. Zaharia Bârsan a cărui dramă *Mărul*, reprezentată pentru întâia oară în seara de Luni 10 curent este, după părerea noastră, o lucrare cu totul neizbutită.

Subiectul piesei este, pe scurt, următorul: Petru Ghimpea, poet de valoare și fire de apostol se întoarce dela studii printre ai săi, hotărât de a-și consacra viața pentru ridicarea poporului. În familia lui găsește însă, spre marea sa dezolare multă jale și sărăcie, datorite tatălui său Marcu, care în lipsa lui de acasă a devenit din profesor respectat, un alcoolic și un

jucă'or de cărți, motive pentru cari a fost dat afară din învățământ. Marcu a vândut totul din casă pentru a-și satisface viciile sale și-și maltratează pe soția sa Ana, când aceasta se împotrivesc apucăturilor sale. Toate acestea le află Petru din povestirea mamei sale, a bunicului său, părintele Miron și a surorii sale Magdalena care e îndrăgostită de un prieten al lui, Lucian cu care ea e pe cale să se mărite. Decăderea tatălui său, îi apare lui Petru ca o piedică de neînving (?!) pentru apostolatul său național și de aceea văzând că o predică de morală ce-i ține nu are nici un efect asupra lui, se hotărăște să-l suprimă din viață și într'un mod șovăitor și deghizat își și aduce hotărârea la îndeplinire și trimite pe tatăl său să fie împușcat «din întâmplare» de către Lucian care îl ia drept un hoț ce venea noaptea în grădina lui de-i distrugea un măr.

Cu împușcarea lui Marcu piesa se termină.

Mai întâi trebuie să observăm că așa cum a fost jucată piesa d-lui Bărsan, cu sfârșitul în care Marcu se duce singur la moarte, fără ca Petru să-și poată reproșa ceva, ea n'are nici un înțeles, căci sfârșitul acesta strică unitatea piesei și face inutilă toată desfășurarea ei din care rezultă că Petru vrea să-l suprimă din viață pe tatăl său. Astfel el spune în câteva rânduri: «Un asemenea om nu e nici un păcat să numai trăiască». Când dă lecții surorii sale, tresare la pasajul din Ovid: «Răul fără leac, trebuie tăiat cu sabia». Și tot în acest înțeles se repetă mereu vorba bătrânului Miron: «Mărul putred trebuie dat jos ca să nu se strice și cel sănătos». Și apoi Petru nici nu vorbește de vreo altă soluție în privința tatălui său. Iată de altfel cum ne prezintă însuși autorul lucrurile în argumentul piesii: «În mintea lui Petru prinde să incolțească gândul grozav de-a face să dispară tatăl său prin orice mijloace. Toate personajele piesei contribuiesc prin declarații de altfel indiferente și-i lămuresc acest gând de distrugere a părintelui. Numai așa, el își va putea îndeplini activitatea lui ideală. Întâmplarea însă intervine și-l mântuiește pe acest suflet mare de-a deveni ucigaș». Pe câte știm însă, modificarea sfârșitului a fost făcută de comitetul teatral. Lăsând la o parte această modificare, care lasă totuși destul de străvezie concepția primitivă a autorului, să ne oprim puțin la această concepție. Fiul, om de valoare, poet genial, apostol al neamului, recurge la uciderea tatălui său, fiindcă e un om decăzut care pătează numele familiei și care-l împiedică prin aceasta să-și realizeze nobilele lui planuri.

Se poate susține o asemenea concepție? Noi o găsim abominabilă! Și aceasta nu fiindcă paricidul nu ar putea fi obiectul unei tragedii. Ba cunoaștem chiar o lucrare dramatică modernă care are ca centru un paricid și care este o capo d'operă a teatrului modern: *Figlia di Iorio* a lui Gabriele d'Annunzio. Dar actul Aligi di Roio care își ucide pe tatăl său Lazzaro, o face într-o luptă corp la corp cu acesta, care vrea să-l lege, să-l lovească și apoi să răpească și să siluiască pe iubita lui Mila di Codra, vrăjitoarea pe care Aligi o iubește în chip fanatic. Și apoi toată tragedia se desfășoară în primele secole după Crist., la niște țărani violenți și fanatici și este o tragedie în versuri.

În drama d-lui Bărsan însă uciderea tatălui ni se pare o monstruoasă. Cum, Petre poetul, Petre cel chemat să ridice neamul din mizerie nu găsește alt mijloc de a-l îndrepta pe Marcu decât să-l ucidă?! Dar atunci Petru e destinat să devină un asasin fără de păreche căci desigur că în clasele sociale pe care vrea să le ridice va mai găsi destule exemplare ca Marcu, ba poate chiar mai rele! Dar nu e numai concepția fundamentală imposibilă în Mărul ci această dramă prezintă și alte slăbiciuni. Așa la un moment dat, Petru vorbind de tatăl său spune: Știința ar trebui să găsească un mijloc ca

acești oameni să numai facă copii. Pentru ce? Doar Petru care e un om de valoare și un poet de geniu, este fiul lui Marcu! O asemenea frază are înțeles în gura lui Oș vald din Strigoii lui Ihsen căci Osvald, el, e ruinat fizicește din pricina unui tată stricat, dar la Petru Ghimpea această exclamație n'are nici un rost. Apoi pentru ce autorul îl face pe Marcu să rămână câteva minute cu ochii în pământ și umilit când îl surinde fiul, furând icoana? Se simte umilit când e prins asupra unei fapte rele numai omul care mai are conștiință morală, nu însă acela care merită doar un glonț de pușcă.

Titlul și simbolul piesei sunt confuze și neînțelese. De ce titlul simbolic de Mărul?—Fiindcă părintele Miron vorbește de mărul cel bun care va cădea și el când vei da jos pe cel putred? În cazul acesta cine e mărul cel bun? În intenția și după concepția autorului desigur Petru; după modificarea comitetului, mărul cel bun apare Lucian ori Magdalena—Ori fiindcă Marcu e ucis pentru mărul din grădina lui Lucian? În orice caz se face confuziune în mintea spectatorilor.

Mijloacele teatrale întrebunțate de d-l Bărsan ni se par forțate. Ploaia și tunetele din Act. II sunt de o insistență săcâitoare. Stingerea continuă a candelii, copilul care se sperie în vis sunt mijloace de excitare forțată și ne reamintesc unele piese siciliene macabre.

Din Mărul, nu ne-a plăcut de cât o parte din Actul I și anume scenele duioase de viață familială și scena de dragoste dintre Magdalena și Lucian. Poetul Bărsan ni se pare de aceea superior dramaturgului Bărsan. . .

Artiștii au jucat în general bine. D-na Olimpia Bărsan ne-a plăcut mult în rolul Magdalenei pe care l-a jucat cu multă în-suflețire și gingășie. În Petru, d-l Demetriade a pus conștiințozitate și căldură. Rolul părintelui Miron convenea foarte bine d-lui Ioan Petrescu. Nu ne-a plăcut însă d-l Brezeanu care n'a dat lui Marcu Ghimpea nota cuvenită de decăzut antipatic și nu a știut să facă acceptabile unele scene ca aceea când vrea să fure icoana.

E. P.

BIBLIOGRAFII

POLITICĂ

V. Alexandri, Trei convorbiri cu Napoleon III. Ploești 1908.
Dr. I. Tribunu, Pământul românesc și națiunea română din Ungaria. Craiova, 1908.

C. Cr. Stoianovici, O contribuțiune la problema îmbunătățirii agriculturii noastre. Agricultură în Armată. București 1908

Matei I. Dimitriu-Buzău, Expunere de idei, prezentată celui de al III-lea congres social-democrat, ținut în București la 6—7 Ianuarie 1908. Buzău I. Călinescu, 1908.

Gabriel Deville, Evoluția capitalului. Biblioteca revistei Idei. București.

Paul Lafargue, Materialismul economic al lui Karl Marx. Biblioteca revistei Idei București.

LITERARE

H. Sudermann, Moara părăsită, trad. de H. G. Lecca (Biblioteca pentru toți, Alcalay, București).

Revista idealistă, Director M. G. Holban. Mai și Iunie 1908.

C. Dobrogearu-Gherca, Taras Sevcenco, No. 10 colecțiunea Lumea. București.

Mark Twain, Furtul elefantului alb. Colecțiunea Lumea. București.

Indrumarea, Iași, Noembrie, 1908.

Viața Nouă, 15 Noembrie, 1908. București.

Biblioteca modernă, Noembrie, 1908. București.

C. Șăineanu, Inima femeii. Conferință, București 1909.

Biblioteca folkloristică No. 1, În drumul păcatelor de Petre Danilescu. Craiova, 1908.

POLITICA

CONVENȚIA COMERCIALĂ CU AUSTRO-UNGARIA

Comisiunea însărcinată să negocieze încheierea unei convențiuni comerciale cu Austro-Ungaria, după ce a tratat timp de șase săptămâni la Viena, s'a întors în țară fără nici un rezultat. In cercurile guvernamentale se afirmă că tratativele vor fi reluate după anul nou și că de data aceasta negocierile vor urmă la București.

Nu putem ști nimic pozitiv în această privință. Nu știm, în definitiv, dacă mai există sau nu vre-o speranță de înțelegere cu monarhia vecină. Ceca ce știm este că situațiunea aceasta nelămurită a relațiilor noastre cu Austro-Ungaria, va trebui să fie clarificată în cel mai scurt timp. Dacă noile negocieri nu vor putea stabili o înțelegere sau dacă aceste negocieri nu vor fi reîncepte într'un timp cât se poate de scurt—o lună—două cel mult—convențiunea comercială cu Austro-Ungaria va trebui să fie denunțată.

Situațiunea actuală este intolerabilă. Nu e admisibil ca noi să importăm din imperiul vecin mărfuri pentru o valoare mijlocie de 100 milioane de coroane iar Austro-Ungaria să nu cumpere dela noi mărfuri decât pentru o valoare de 30 milioane, când este cert că, cu un alt regim vamal, această cifră ar putea fi cel puțin de două ori mai mare. In adevăr, dacă vitele și carnea din România nu ar fi escluse de pe piețele austro-ungare, în câți-va ani exportul nostru de animale și de produse animale s'ar putea ridica la cel puțin 30 milioane. Nu vorbim aci de vitele cornute, ci numai de rămători, de oi și de carnea tăiată. Dacă peste șapte sau opt ani am fi în stare să exportăm și vite cornute exportul nostru ar atinge ușor cifra de 35—40 milioane.

Înțelege ori cine ce importanță ar avea pentru economia noastră națională redobândirea unui asemenea debușeu. Și Austro-Ungaria reprezintă pentru noi unicul debușeu serios în această privință; ori ce alte încercări am face spre a cucerii alte piețe nu vor putea da rezultate însemnate; singură Austro-Ungaria prezintă pentru noi o piață de desfacere apropiată, lesnicioasă, naturală. De altminteri, încercările făcute în alte direcțiuni, ne-au dovedit că cu nimic nu putem înlocui piața pierdută a vecinilor noștri.

Redobândind această piață, nu numai că am crea un nou izvor de avuție pentru cultivatorii noștri de pământ, nu numai că am procura noi mijloace de existență populațiunilor noastre rurale din unele regiuni ale țării, dar am da o nouă dezvoltare agriculturii, noastre în genere, îndrumând-o pe o cale sănătoasă.

Agricultura nu poate prospera într'o țară dacă pe lângă cultura cerealelor nu se practică și cultura vitelor. Distrugerea pășunelor, limitarea culturii numai la câteva plante, părăsirea completă a creșterii vitelor, duce la sleirea solului. Aceasta constituie un adevărat sistem de devastațiune agricolă, care, unit cu distrugerea pădurilor ne va conduce la o ruină aproape sigură.

Redeschiderea fruntariilor austro-ungare ar stimula

din nou creșterea vitelor, agricultura s'ar îndruma cu timpul pe o cale rațională și în câțiva ani pe lângă rămători și oi, am putea produce și vite cornute pe o scară mai întinsă.

Am câștigă prin aceasta nu numai direct prin export dar și indirect—și aceasta ar fi un câștig tot atât de mare—prin ameliorarea solului.

Iată de ce cestiunea exportului nostru de vite și de carne în imperiul vecin este pentru noi o cestiune vitală.

Pentru a ne da mai bine seama de situațiunea actuală vom reaminti câteva cifre privitoare la exportul nostru, comparând exportul de astăzi cu acela din 1883.

Exportațiuni în Austro-Ungaria.

	In 1883	In 1906	Diferență
Grâu	22.503.134	885.652	21.617.509
Porumb. . . .	15.229.084	6.980.710	8.248.374
Râmători . . .	8.456.400	9.000	8.447.400
Lână	4.011.165	139.723	3.871.442
Orz	3.833.311	661.497	3.171.814
Piei	2.243.060	616	2.242.444
Secară	1.952.427	570.403	1.382.024
Oi	1.710.137	88.955	1.621.182
Total	59.938.718	9.336.529	50.602.189

In 25 de ani exportul principalelor noastre produse a fost redus la o șeptime din valoarea sa primitivă. Cât despre rasa bovină, exportul care se ridică în 1886 la 21.401 capete, e acum cu desăvârșire nul.

Dacă taxele urcate ale tarifului austro-ungar, stabilite pentru cereale, au făcut să scadă în mod considerabil exportul nostru, faptul acesta, deși dăunător pentru noi, nu constituie o pierdere ireparabilă. În adevăr, în afară de porumb, pe care-l putem exporta în condițiuni mai avantajoase în Austro-Ungaria, celelalte cereale respinse de pe această piață, pot găsi debușuri în alte țări. Vitele noastre însă, după cum am arătat, nu pot găsi nicăeri un debușeu comparabil cu acel al Austro-Ungariei. Și ca dovadă despre aceasta o găsim în faptul că, în privința cerealelor, am putut înlocui piața pierdută a Austro-Ungariei, pe când în privința vitelor n'am putut-o înlocui până astăzi și însuși creșterea vitelor a fost, din această cauză, cu totul compromisă la noi.

Niciodată situațiunea politică nu a fost mai favorabilă decât astăzi. Expansiunea industrială a Austro-Ungariei este amenințată în peninsula balcanică și țările industriale rivale se silesesc să-i ia locul. E de cel mai mare interes pentru vecinii noștri ca să conserve piața României unde în 1906 au vândut mărfuri pentru o valoare de 119.387.580 lei. Dacă vom ști să ne apărăm drepturile și interesele noastre, avem mulți sortii de izbândă.

De altfel, în stadiul în care au ajuns lucrurile, România nu are mult de pierdut în cazul când nu am ajunge la o înțelegere. Exportul nostru în Austro-Ungaria reprezintă o proporție minimă în exportul nostru total. Pierderea pieței românești, mai cu seamă în împrejurările actuale, ar constitui, din contră, pentru mo-

narhia dualistă, o lovitură simțitoare, cu atât mai gravă cu cât e mai greu de a se redobândi o piață industrială decât una agricolă. Exportațiunile austriace în România cari se ridicau, în perioada dela 1876—1880 la 138 milioane lei, au căzut în perioada 1886—1890 la 59 milioane; a trebuit o muncă de două zeci de ani pentru ca ele să se ridice din nou și nici odată n'au putut să mai revie la cifrele dela 1876—1880.

Momentul e cu atât mai favorabil cu cât cercurile industriale din Austro-Ungaria sprijină acțiunea noastră. Acest sprijin va fi acum mai eficace ca altă dată.

Bărbații noștri politici ar trebui să se folosească de toate conjecturile cari ne sunt favorabile și să obțină, în schimbul unor concesiuni compatibile cu interesele industriilor serioase dela noi, reduceri de taxe la unele cereale, măcar, la vite și carnea tăiată, și mai cu seamă garanții cari să oprească pe vecinii noștri a transformă măsurile veterinare în piedici la exportul și transitul vitelor și cărnei din România.

NICOLAE XENOPOL
Senator

DESFIINȚAREA INSTRUCȚIUNEI MILITARE DIN ȘCOLI

Acei cari cunoșteau campania dusă de d. Spiru C. Haret în contra legii prin care se introducea instrucția militară în școli, s'au așteptat de sigur la abrogarea acestei legi de odată cu venirea acestuia la departamentul Cultelor și Instrucțiunii publice. Nu mai departe de cât în numărul dela 1 Februarie 1907 al *Revistei generale a învățământului*, adică cu șase săptămâni înainte de venirea d-sale la minister, d. Spiru C. Haret scria următoarele: *lupta ce duc contra militarizării școalelor nu se poate să înceteze decât deodată cu dispariția acestei măsuri nenorocite.*

D. Spiru C. Haret vine la minister la 15 Martie 1907. Intr'o țară constituțională, un om politic nu poate primi sarcina de a aplica, în calitate de ministru, o lege, pe care cu șase săptămâni înainte el a combătut-o cu cea mai mare violență. Această regulă elementară de cinste politică, am așteptat ca să fie și regula de conduită a omului, care de câțiva ani încoace, nu are pe buze de cât vorbele de cinste, pentru a se defini pe sine, și de necinste pentru a defini pe alții. Acei cari credeau în cinstea politică a d-lui Haret erau convinși că dânsul n'a primit să figureze la departamentul instrucțiunii publice, decât după ce i s'au dat asigurări formale că legea prin care se introducea instrucția militară în școli va fi abrogată.

A trecut un an și jumătate de atunci și legea în chestiune n'a fost abrogată, și nimeni nu se gândește să o abroge. Parlamentul dat de partidul liberal consideră prin urmare contradicțiunea dintre vorbele și fapta ministrului Haret, ca lucru fără însemnătate pentru politica partidului și-o trece cu vedere: noi însă, ca profesori, nu putem să avem aceiași indulgență. Contradicția d-lui Spiru C. Haret, prin însemnătatea rolului pe care acesta îl are în mersul învățământului, interesează pe toată lumea și trebuie constatată. Și aceasta o facem nu din ură de partid ci din iubire de principii.

D-lui Haret i-a plăcut totdeauna să discute principiile.

Contradicția d-lui Spiru C. Haret nu se mărginește însă aci. Este regretabil, bine înțeles, ca un om politic să nu fie consecvent programului său de luptă, și să facă alta de cât a vorbit, dar în definitiv această contradicție se poate scuza prin greutatea împrejurărilor și în special prin lipsa de solidaritate pe care parlamentul o arată câte odată față de miniștri. Dar unde contradicția devine nu numai regretabilă, ci intolerabilă politicește, este în soluția prin care d. Haret încearcă să-și suprime dificultățile pozițiunii sale. D. Spiru C. Haret neputând aduce Mesajul de abrogare a legii instrucțiunii militare, aduce în schimb o rea voință premeditată în aplicarea acestei legi. Ministrul care are privilegierea bunei aplicări a oricărei legi neabrogate, și care are datoria să pedepsească pe subalternii cari nu aplică legile cu toată strictetea, acest ministru, din contră, își alege ca subalterni tocmai pe aceia cari s'au pronunțat prin scris în contra legii, și același ministru tolerează ca subalternii săi să pună la cale modul cum s'ar putea eluda legea mai bine. Este acesta un ministru constituțional? (I)

Inspectoratul general al instructorilor militari școlari eră mai înainte, conform legii sale proprii, un serviciu de sine stătător sub privilegierea directă a ministrului. Astăzi el este subordonat direcțiunii învățământului secundar, în capul căreia se găsește, din întâmplare (!), traducătorul, și încă traducătorul neinteligent, al articolelor scrise în *Enciclopedia* lui Rein în contra instrucției militare (II). Ne putem închipui bunăvoința cu care acest director de serviciu își îndeplinește datoria sa față de inspectoratul militar! Este de notorietate publică faptul că ministerul consideră serviciul inspectoratului militar școlar ca neexistent (III). Nu s'a numit, timp de un an și jumătate, nici un instructor militar în locurile vacante ce s'au produs, în schimb însă s'au distituit și înlocuit, în contra legii mulți din instructorii ce funcționau (IV); nu s'a permis pe vară concentrările instructorilor cum cerea legea; nu s'a dat nici un sprijin material acestui serviciu (V). Ministrul care aveă datoria să aplice legea, el însuși a lucrat prin toate mijloacele la desființarea de fapt a legii. Și în această direcție s'a mers cam departe. Nu mai este astăzi un secret pentru nimeni că din birourile ministerului de instrucție a plecat îndemnul ca revizorii școlari din diferite județe să pună la cale o demonstrație a învățătorilor și țăranilor în contra legii instrucției militare în școli (VI). Ministrul ținut să aplice legea, se făcă prin subalternii săi, un complotator în contra legii! Trăim, ce-i drept, în anul în care extindem constituționalismul nostru sincer și asupra Dobrogei!

La ministerul instrucțiunii publice nu avem domnia legilor, ci domnia părerilor, sau a bunului plac al ministrului titular. Legile existente, promulgate și sancționate de puterile noastre constituționale, nu se aplică decât în măsura în care ele se potrivesc cu părerile pe care le are ministrul asupra diferitelor chestiuni (VII). Tot ce este contrar acestor păreri nu se aplică; și adese ori nu se aplică nici legile făcute de însuși d. Haret, întru cât ele nu se mai potrivesc părerilor ulti-

me ale aceluiași d. Haret (VIII). Departamentul instrucțiunii publice este în afară din rândul celorlalte servicii publice; în el nu se execută voința parlamentului, ci se înovează...

Legea instrucțiunii militare în școli realizează un scop bine lămurit pe care și l-a pus înaintea voința parlamentului țării noastre, cu toate formele constituționale cerute. Această lege nu se poate eluda de cât tot prin voința parlamentului și după aceleași forme constituționale. Părerile și teoriile pedagogice ale ministrului pot fi deosebite, ele nu-i dau însă acestuia dreptul să se abată dela spiritul legii. O lege, în materie școlară votată de parlament, nu este un sistem de pedagogie, pe care ministru și pedagogii săi oficiali poate să-l discute, ci este exprimarea unei voințe pe care pedagogii și ministrul trebuie să o respecte cel puțin până în momentul când ei vor convinge pe reprezentanții țării de contrar. Legea impune scopul educațiunii; iar pedagogia mijloacele prin cari scopul se poate realiza. Pedagogia nu se preocupă, dacă noi, ca popor situat în orientul Europei, avem nevoie de o mai bună organizare militară ca alte popoare, ea se preocupă numai de mijloacele științifice prin care scopul odată dat se poate realiza. Dacă este bine, sub presiunea anumitor împrejurări istorice, ca poporul nostru să fie din școală chiar organizat militărește, aceasta nu o va spune nici o pedagogie din lume, aceasta o spune și a spus-o voința legală a poporului însuși; iar pedagogia, odată scopul exprimat, va avea numai să ne spună prin ce mijloace acest scop se realizează mai ușor. Atât și nimic mai mult. De aceea pedagogia este una și aceeași pentru toate popoarele, pe când scopul învățământului este diferit după interesele care stăpânesc conștiința fiecărui popor în parte. Dacă d. Spiru C. Haret crede că scopul pe care îl urmărește legea instrucțiunii militare nu este bun, să-și expună părerile sale în parlament *ca om politic*, nu ca pedagog; căci pedagogia n'are ce căuta în fixarea intereselor pe care le are poporul nostru în momentul actual al istoriei sale. Așa ar face un om politic curajos, și permiteți-mi să zic, și cinstit politicește față de Țară.

Ministrul actual a trimis acum de curând, o circulară către toți directorii de școli secundare și primare prin care se invită aceștia să-și dea părerea lor asupra foloaselor ce le-a adus până acum instrucțiunea militară introdusă în școli. Vom avea prin urmare un *referendum* al directorilor de școală asupra unei legi votate de parlament și un *referendum* anume cerut în mod ipocrit. Ministrul care a combătut instrucțiunea militară în școli, și care prin funcționarii săi a îndemnat să se revolte lumea contra acestei instrucțiuni, și să-i știrbească prestigiul în toate cazurile, cere acum... părerea directorilor asupra foloaselor ei! Gluma este de sigur cam tare, pe lângă că are și o parte jicnitore. Aceiași directori, în marea lor majoritate, au răspuns deja în cursul lunilor Ianuarie-Septembrie 1907 la o circulară identică trimisă de ministrul C. G. Disescu, arătându-le toți foloasele netăgăduite ale instrucțiunii militare în școli (IX); acum ce vor răspunde ei? Ah! lui tasem; ministrul actual a schimbat pe mulți dintre ei și acei noi numiți au să-i răspundă pe plac. Biata pedagogie ro-

mână cât de des se mai schimbă și ea! Acești noi directori nu pot face mai bine decât să trimeată drept răspuns o copie după articolul amintit mai sus și scris de d. Spiru C. Haret în *Revista generală a învățământului* dela 1 Februarie 1907 sub titlul de *militarizarea școalelor*; un articol scris cu o excepțională prevedere și cu un desăvârșit tact politic.

Nu se poate zice că la ministerul de instrucție nu se lucrează: se lucrează încă prea mult. Va trebui timp îndelungat până ce să se introducă odată deprinderea de a se respecta legile în lucrările acestui departament. În special, legea prin care se introduce instrucțiunea militară în școli, dacă va fi să mai fie aplicată în viitor, va avea să lupte cu greutăți îndoite. Pe lângă cele întâlnite dela început, ea va mai avea să lupte și cu acelea cari decurg din ridiculizarea la care o expune actualul ministru. Instructorul militar școlar ținut astăzi la ușa școlii și batjocorit de funcționarii ministerului, nu va mai putea fi, mâine, omul care să poată menține disciplina școlilor. Prin urmare, o soluțiune radicală se impune. Domnul ministru actual, care s'a arătat în atâtea rânduri partizanul soluțiunilor radicale, are, mai ales, datoria să vină cu o asemenea soluțiune. Noi, lumea școlară, așteptăm sfârșitul acestei stări de lucruri cât mai în grabă și ne mirăm chiar că un om politic de talia d-lui Spiru C. Haret a îngăduit ca această stare să se prelungească până acum.

Adaog, pentru edificarea cititorilor și anexele de mai jos.

C. RĂDULESCU-MOTRU

A N E X E

I. Dela venirea d-lui Haret la Minister au fost reduse cu desăvârșire orele de instrucție militară. Pentru 1907—1908 instrucțiunea militară este redusă la 1 oră pe săptămână, atât în școlile primare cât și în cele secundare. Pentru 1908—1909 a rămas tot o oră la școlile primare, dar pentru școlile secundare nu s'au mai prevăzut ore. Pentru aceste școli s'au prevăzut exercițiile de tragere la țintă, dar fără a se indica în ce ore se vor face exercițiile și fără să se dea mijloacele materiale. Ofițerii instructori nu mai sunt primiți în școală, fiindcă d-nii directori pretextează, că n'au ordin formal dela Ministru să-i primească!!

II. La 1 Ianuarie 1907, *Revista generală a învățământului*, publică traducerea făcută de actualul director al învățământului secundar după un articol al prof. Rein din *Enciclopediă*. În traducerea aceasta se dă începutul și sfârșitul articolului lui Rein; mijlocul articolului însă, în care se explică ce se înțelege prin militarism, nu se dă. Dacă s'ar fi tradus articolul întreg, s'ar fi văzut că Rein critică anume militarismul din școlile germane, care are ca scop principal examenul de voluntariat, examen ce nu există la noi. Traducerea a fost scurtată negreșit pentru trebuința cauzei (vezi *Encyklopädisches Handbuch der Pädagogik*, von Rein, vol. V pag. 867—869).

III. Inspectorul Carl Schwalm din Viena, vine în cursul luni Octombrie 1907 în București, fiind trimes

oficial de guvernul austriac pentru a studia organizarea instrucției militare din școlile noastre. Inspectorul austriac se prezintă la ministerul de instrucție, unde găsește pe directorul învățământului secundar, acela care dirijează și serviciul inspectoratului militar școlar.

Directorul asigură pe d. Carl Schwalm că instrucția militară s'a suprimat din școli. Inspectorul austriac cere explicațiuni la legătuirea pentru că a fost adus inutil în București. Ministerul austriac îndreaptă pe compatriotul său la Ministerul de războiu, care ordonă inspectorului militar școlar român să descopere în sfârșit străinului instrucția militară din școlile noastre!

Inspectorul austriac pleacă încântat de progresele văzute în ramura instrucției militare, dar foarte nedumerit asupra organizării Ministerului nostru de instrucție.

IV. Destituirea căpitanului Puică din Huși este cunoscută de mulți. Poate că nu cunosc însă mulți condițiunile în care această destituire s'a operat.

Căpitanul Puică a fost destituit fiindcă a pus pe elevi să defileze la 10 Mai și aceasta din ordinul prefectului de județ! D-nul Ministru interzisese confidențial ori și ce defilare. Căpitanul Puică a amenințat cu un proces la Contencios, iar Ministrul prevăzând rezultatele a găsit următoarea soluție: căpitanul destituit să continue să ia leafa, dar să nu facă serviciu! De cinci luni d-l căpitan Puică încasează leafa fără a mai da pe la școli. Ast-fel este mulțumit și dânsul și ministrul!

V. Conform legii trebuiau cumpărate până acum 240.000 arme de exerciții și 4.000 arme de tragere la țintă. Nu s'a cumpărat nici arme de exerciții, nici arme de tragere la țintă.

VI. Există o prea bogată corespondență din care se poate face dovadă deplină că unii revizori școlari din județe au îndemnat pe învățători și pe țărani să petiționeze contra legii instrucției militare. Va veni și momentul când această corespondență va fi publicată. M. S. Regele a avut ocazia însă să se informeze personal asupra părerilor ce au țărani asupra legii: toți țărani întrebați de M. S. au vorbit cu entuziasm de instrucția militară în școli.

VII. Inspectorul general al instructorilor militari n'are oră de lucru cu ministru. Din numeroasele rapoarte înaintate de acesta către ministru nu a fost nici unul rezolvit favorabil; cele ce nu se resping formal, se lasă fără rezoluție.

În timp ce ministrul nostru nu vreă să știe de instrucția militară școlară ceilalți miniștrii de instrucție din țările streine, din Austria, Germania, Franța și Bulgaria trimet inspectori și ne studiază legea, pe care ei apoi o pun în practică.

VIII. Un exemplu recent îl găsim în numirile de suplinitori făcute la Universități. După legea d-lui Haret, suplinitorii la o catedră vacantă de Universitate nu se pot numi de cât după recomandarea consiliilor profesionale de facultate. Ministrul actual a cerut avisele consiliilor, dar în urmă a numit pe candidații cari nu fuseseră recomandați. În București la Facultatea de litere, a fost recomandat în unanimitate d-l Gr. Tocilescu pentru catedra vacantă de arheologie; d-l Haret a numit însă pe d-l G. Murnu.

IX. Răspunsurile trimise de directorii consultați de fostul ministru Dissescu formează un dosar voluminos, care se află în archiva inspectoratului militar școlar. Semnalăm d-lui ministru în special procesul verbal încheiat de directorii școalelor secundare din București, unde se zice textual:

Introducerea instrucțiunii militare în școli a fost o inspirațiune fericită și la timp venită, pentru a reformă caracterul tinerilor generațiuni, îndreptându-le spre idealul de a deveni buni, exacti și ordonați cetățeni, însuflețindu-le sentimentele de patriotism, respectarea legilor și de bună rânduială în societate.

Rapoartele venite din partea învățătorilor și revizorilor școlari, rapoarte entuziaste pentru instrucția militară în școli, se pot vedea și în scrierea d-lui General G. Iannescu, *Armata Română* I. pag. 196.

A R T A

DESPRE TEATRU

Autorul dramatic e comic sau tragic, arareori și una și alta.

Și dramaticul și comicul sunt subiectivi, când scriu tragedia sau comedia așa zisă de caractere, iar amândoi sunt obiectivi când operele lor oglindesc mizeriile sau ridicolele sociale.

Cei dintâi însă au nevoie de geniu pentru a nu fi mediocri, celor d'al doilea nu le trebuie decât talent.

Vezi că aceștia, mulțumită observației, presărate cu entuziasm sau emoție într'o categorie, cu spirit în cealaltă vor face opere de artă dureroase sau hazlii, grozave, sau biciuitoare.

Ceilalți însă, despicători ai sufletului omenesc, pe care înșiși cu întreaga lui complexitate îl poartă în pieptul lor, vor dură pururi monumente în afară și deasupra vremelnicele societăți și trecătoarelor moravuri.

Prometeu încătușat, Agamemnon, Antigona, Hamlet, Macbel, Otelo, Cidul, Avarul, Misantropul, Tartuf, Adromaca, Fedra, Nora, sunt stări sufletești ale omenirii de ori când și or unde; iar *Perșii, Viespele, Nourii, Dramele istorice* ale lui Shakespeare, *Burghezul Gentilom, Hoții, Căsătoria lui Figaro, Gînerile d-lui Poirier, Le demi-monde, Scrisoarea pierdută*, zugrăvesc o societate, o vreme, cel mult un popor.

Ca și acelea sunt acestea capodopere, precum sunt păsări sburătoare vulturul și colibriul, precum felini cu ghiare și colți sunt angora și leul.

Dar comedia de intrigă? dar drama cu postulatul impus și desnodământul arbitrar? dar vodevilul?

Acestea sunt industrii și comerț. Ele n'au ce căută în domeniul artei dramatice, precum ilustrațiunile ziarelor nu se numesc pictură, nici nu sunt statue cocoșei de ipsos ce se vînd pe strade.

Firește că ele constituiesc majoritatea enormă a producțiunii teatrale din toate țările și din toate vremile. Dar, afară de rare excepțiuni, autorii lor nici n'au pre-

tențiunea că fac artă; iar dacă au această pretențiune, lucrările lor tot inconsistente rămân și Timpul, nepăsător, le mătură cu vârful aripei.

Afacere de modă sau de gust, uneori de competența salubrității publice, niciodată de domeniul artei.

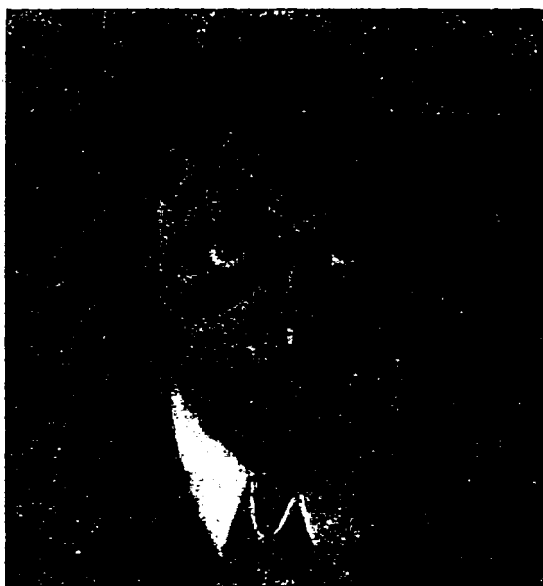
(va. urmă)

A. DAVILA

ATENEUL ROMÂN: EXPOZIȚIUNEA LUCHIAN

De sigur—una din cele mai simpatice figuri între artiștii noștri este pictorul Luchian.

Expoziția strânsă în jurul sculpturilor Pinacotecei din Ateneul român însumează o nouă victorie a acestui delicat talent și astfel reputația lui crește din an în an până ce îl va clasă definitiv între cei dântăii artiști ai țării. Aranjamentul fără pretenții al tablourilor ne face să le privim cu mai multă luare aminte și spectatorul

se poate convinge curând că sub această haină modestă se ascunde un suflet distins care fuge de manifestări sgomotoase și cutează a prezenta lucrările lui și fără aparatul decorativ obișnuit în asemenea ocazii.

Personalitatea de mult recunoscută a d-lui Luchian este fundată pe o sensibilitate coloristică foarte pronunțată și strâns unită cu o concepție pur sentimentală a naturii. Că un adevărat *artist* nu-l interesează așa de mult rațiunea lucrurilor ci e încântat și satisfăcut de acea fuziune naturală de culori care sub impresiunea aerului învăluie de o armonie fermecătoare tot ceea ce întâlnesc ochii zilnic și de care poate nu ne-am da seamă fără ajutorul acestor suprasensibili înzestrați cu puterea de a alcătui în opere de artă viziunile lor neobișnuite. D. Luchian este lipsit de pedantismul mediocrităților și atențiunea asupra impresiunii generale covârșește plăcerea inutilă de a săvârși în mod corect și pur scolastic orice pânză. Astfel în tablourile lui se găsesc greșeli de desen cari rădică salve de indignare și dispreț din partea acelor ce nu pot aprecia o lucrare de artă decât prin prisma unei rațiuni inferioare și cu o lipsă totală de sentiment.

Ori—artă va să zică în prima linie sentiment; se percepe cu ajutorul simțurilor și corectitudinea obișnuită

care se cere unei lucrări este departe de a-i da caracterul unei opere de *artă*. Pentru făurirea și înțelegerea unei opere de artă atât artistul cât și spectatorul trebuie să fie înzestrat cu o armonie excepțională a simțului văzului care să fie în legătură directă cu un sistem nervos susceptibil unei emoții tocmai prin impresiunea acestui simț. În arta primitivă e sentimentul care impresionează și se trece cu vederea naivitățile de desen și compoziție care aproape caracterizează picturile aceluia timp. La Paris se aduce omagii unui *Cesanne* care neglijează în operele lui cele mai elementare cerinți ale unui desen corect și desfide opinia publică prin originalități cari ofensează bunul gust curent; în schimb însă el a fost muncit de probleme coloristice de o importanță superioară și felul lui cu totul personal de a vedea natura și profunditatea impresiunilor lui realizate pe pânză, dau acestora acel ceva distins, interesant care caracterizează operele *de artă*.

Prin aceasta nu trebuie să se înțeleagă că o lucrare bine desenată nu poate să fie o operă superioară dacă posedă și calitățile de sentiment și culoare; nu vreau decât să accentuez că o pictură numai bine desenată însă lipsită de sentiment și culoare va fi în totdeauna inferioară alteia care chiar mai slab desenată posedă aceste calități primordiale ale unei picturi bune.

În expozițiunea actuală se poate constata un progres—o complectare a artistului. Aproape toate tablourile expuse dau o impresiune absolută concisă și sunt de o superioară concepțiune artistică. E poate pentru prima dată că Luchian se prezintă pe lângă altele cu o colecțiune mai mare de peisaje; sunt între ele lucrări delicioase de o observație senină, concretizată în puține nuanțe, însă esențiale. Sunt impresii naive față de modernismul gălăgios al luminiștilor și pointiliștilor cari în detrimentul sentimentului reduc totul la problema descompunerii culorilor în bătaia soarelui.—Dar—în peisagiile d-lui Luchian vibrează un suflet neînvins care transpune cu o melancolie comunicativă impresiunile lui din natură și creiază adevărate poeme în forme și culori. Pentru D-sa natura e un prilej pentru a-și manifesta sentimentul, nu este un scop. Numai astfel fiind, putem admira, mai cu seamă în pastelele No. 72 și No. 82 acele culori simple și armonioase care leagă între ele linii și forme de un înțeles fin și delicat. Un pom nu este făcut pentru a face pom; o livadă, un drum, un colț de cer o lumină, o umbră toate acestea sunt subordonate unei organizațiuni superioare de artist care nu vede în fiecare decât importanța ce o are pentru a exprima sentimentul inspirat de efectul lor în natură.

Ce frumos văzute sunt cele 2 tablouri cu «casa din Brebu» și «casa d-lui Gheorghiu». Subiecte atât de modeste redade cu atâta simplitate de te miri cum acele câteva tonuri pot să reverse atâta farmec.

Poate pentru că e liniște, umbră—pace; să nădăjduim în orice caz că pictorul ne va mai da multe ca acestea.

Dar peisagiul nu epuizează activitatea fecundă a d-lui Luchian și vedem că anul acesta l-au interesat mult și nudurile de femece. E un motiv din cele mai atrăgă-

gătoare, dar și din cele mai grele; din cauza aceasta chiar a fost foarte mult banalizat în pictură. La noi puțini artiști l-au cultivat cu succes și între aceștia putem număra pe d-nul Luchian. D-sa la reprezentarea nudului a înțeles, cum eră de prevăzut, să ne dea în prima linie impresii juste și armonioase de culoare, neglijând întru cât-va formele care se perd în contururi indecise și nu tocmai sigure. L-a interesat partea pur pitorească a motivului pe care a știut să o fixeze cu

netăgăduite calități în mai toate bucățile expuse, și ese mai ales în evidență la acelea unde stângăcia desenului nu impresionează negativ. Astfel nudul culcat (No. 44), e frumos ca poză, simplu ca forme și în armonia generală cele câte-va tonuri de draperie secundează discret culoarea dominantă a femeii.

D-nul Luchian este un maestru al pastelului; datorită tehnicii lui savante ajunge a da pielei de femeie acele moliciuni calde și catifelate care încântă și captivează. Vezi și tabloul No. 46 într-o armonie deschisă și No. 45. Artistul a știut să ocolească banalul; un merit din cele mai apreciate, pe care nu sunt cel dintâi să-l pun în evidență.

Legenda că d-l Luchian nu știe desenă este cu prisosință desmințită de o lucrare puternică în felul ei intitulată «un zugrav». E chiar portretul autorului, de o asemănare indiscutabilă și de o putere expresivă aproape emoționantă. Un mic cap de operă de care cu greu te poți deslipi,—e atâta expresie în privirea acestor ochi profunzi cari câtă să priceapă enigma suferinței! Nu e un simplu portret al d-lui X sau Y ci este învecinicirea stărei sufletești a unui artist care pe temelia suferinței și-a edificat o viață plină de mulțumiri, printr-o activitate neobosită în ogorul artelor.

Afară de aceste reprezentări ale figurei omenești mai sunt expuse câteva interesante studii de bătrâni și o lucrare mai mare, cea mai importantă ca dimensiune și effort, intitulată «cheful». Iată un tablou care a interesat foarte mult publicul cu ocazia ultimei expozițiuni a artistului, a fost mult discutat și criticat. Pentru mine este una din cele mai importante manifestări ale artei române, și dacă nu ar distonă spatele cam lemnos al femeii din primul plan care împarte tabloul în două, am putea măsura lucrarea aceasta cu cele bune ale muzeelor din străinătate. Mai ales partea din stânga a tabloului e neîntrecut de nobilă ca interpretare și de

o culoare și observație atât de concentrată că mă face să mă gândesc la Manet și Whistler. Calitatea aceasta superioară, înțelegerea ritmului vibrațiunilor de culoare, covârșește în ochii mei lipsurile. rămase mai mult din neglijență sau nepăsare pentru că un artist care a știut să săvârșească așa ceva, mi-a dovedit un talent care în condițiuni de lucru mai prielnice ne-ar putea da o pânză absolut remarcabilă.

De florile d-lui Luchian e de prisos să mai vorbesc; fac admirația tutulora și sunt poate tot ce s'a produs mai frumos în genul acesta la noi în țară. Ca d-nu D. Anghel în literatură, d-nul Luchian este în pictură poetul florilor; fie crisanteme, garoafe, trandafiri, fie albastrele, tufănele, flori de câmp etc., toate sunt cu aceeași plăcere mângăiate și înțelese de ochiul acestui artist care cu o egală măiestrie stăpânește caracterul formelor și vibrația culorilor lor. Sunt trântite pe pânză cu o factură, sigură și îndrăzneată, care imită perfect epiderma catifelată a petalelor și dă florilor acea înfățișare ușoară, aerată aproape imaterială; iar în armonia tonurilor se cristalizează parcă parfumul lor particular. Trandafirii (No. 21) și crisantemele sunt adevărate simfonii și cântă ca o muzică plăcută și armonioasă; contemplarea lor desfată ochii și dă naștere unei emoții estetice din cele mai pure și profunde.

Tot astfel și tabloul intitulat «bucătărie călugărească» nu este decât o simfonie în alb în care se împletesc câte-va melodii suave de roșu și albastru. E o delicatețea extraordinară de tonuri, un vis în culori.

Caracterul acesta de colorist se manifestă până și în desaturile d-lui Luchian; lipsesc contururile tari și precise, formele se subordonează și totul se rezumă la fixarea cu o tehnică interesantă numai în două tonuri a unei imagini pitorești.

Relativitatea valorilor în spațiu constituie și aci preocuparea principală a artistului și avem ocazia să ne încredințăm din nou că ne aflăm în fața unui temperament superior ca organizație artistică și în special în fața unui adevărat *pictor*.

Sensibilitatea coloristică pur organică lămurită și redată cu inteligența matură a unui om cult și toate acestea în serviciul unui sentimental,—iată «în câteva cuvinte» *artistul Luchian*.

S. STERESCU

LITERATURA

FANATICII¹⁾.

Cetele soseau în șiruri lungi, cu crucile înaintea, cântând imnul. Femeile se țineau una de alta de capătul rochiei și treceau extatice, transfigurate, cu ochii măriți și perduți. Cele din Trigno purtau o rochie de stambă pestriță, încheiată la spate aproape sub umeri și strânsă pe șolduri cu o cingătoare târcată care trăgând-o și strângând-o făcea o ridicătură în formă de cocoșe. Și cum mergeau obosite, îndoite, cu picioarele desfăcute, târându-și pantofii plumburii, păreau niște animale ciudate, cocoșate. Unele erau gușate și salbele de aur licăreau sub gușile uscate.

Viva Maria!

Din mulțime eșeau la iveală somnambulele ce ședeau pe scăunașe, înalte, unele în fața altora. Din chipurile lor învăluite nu li se vedeă de cât gura limbută, îmbălată, neobosită. Vorbeau într-o cantilenă mereu acciași, înălțând și scoborând vocea, și însemnând tactul printr-o moțâială a capului. Prin răstimpuri, ca să răsufle, înghițeau scuiatul eșit pe buze. Una țipă, arătând o carte de joc unsuroasă: «Iată ancora bunei speranțe!» alta, din a cărei gură căscată peste măsură se arată și dispărea limba acoperită cu un lichid gălbui, printre dinții stricați, stătea aplecată spre mulțime, ținându-și pe genunchi mâinile cu vinele umflate și purtând în sân un pumn de bani de aramă. Lumea dinprejur, plină de luare aminte, nu scăpă nici un cuvânt, fără să miște din pleoape, fără să facă vre-o mișcare. Din când în când numai, unii își muiau cu limba buzele uscate.

Viva Maria!

Alte cete de pelerini soseau, treceau, dispăreau. Ici-colo, în umbra barăcilor, pe sub umbrarele largi azurii, sau în bătaia soarelui, babele, prăpădite de obosală, dormeau aplecate, cu fețele între mâini, în iearba părilită. Altele așezate în cerc cu picioarele întinse pe pământ morfoleau din greu carube cu pâine, pe tăcute, fără să mai vază nimic, străine de zarva ce le înconjură; și li se vedeau îmbucăturile prea mari abia trecând prin gâtleurile lor gălbinoase și tăbăcite ca pelea broaștelor țestoase.

Unele erau pline de bube, sau de umflături, sau de răni vindecate; știrbe, fără sprâncene, chelboase; nu dormeau, nu mâncau; stăteau numai așa, încremenite, ca și cum și-ar fi așteptat moartea; și peste urâtenia lor bâzâia un nor des de muște hulpave ca pe stârvurile din șanțuri.

Iar prin cărcimi, pe sub corturile bătute de arșița nămiezii, în jurul meselor înfipte în pământ și împodobite cu crengi, se întetea lăcomia celor cu mici economii strânse din greu până în ziua aceea, spre a se împărtăși și spre a-și putea mulțumi apoi o poftă de lacomi, nemai pomenită și ascunsă multă vreme între bucatele fără saț și obida grea.

Li se scurgeau ochii în talere, vorbele eșite din mandibulele eșau scârțâitoare, mișcările mâinilor lor grosolane, toate apucăturile lor de brute deslănțuite în fața unor bucate neobișnuite. Oalele mari fumegau, pline de pește vioriu, în gropi circulare schimbate în cuptoare și mirosul se răspândea împrejur ațățător.

O fată slabă și verzuic ca o lăcustă vindea bucăți lunguete de brânză, în formă de mici, cai, păsări sau flori. Unul cu un chip sulemenit și lins, femeesc, cu clopoței de aur în urechi, cu mâinile și brațele date cu anilină ca acelea ale zugravilor, vindea răcoritoare ce semănau a otrăvuri.

Viva Maria!

Alte cete soseau, treceau. Mulțimea se grămădeă pe lângă ușe, ne putând să mai răzbească în biserica întesată de lume. Clovnii, pungașii, saltimbancii, panglicarii, năzdrăvanii, jucătorii de toate felurile o chemau, o momeau, o cucureau. Toți acești frați de furțișag simțeau de departe prada, trăgeau drept și la sigur, nu greșau nici odată lovitura. Momeau pe neghiob în mii de chipuri, dându-i speranța unui câștig repede și sigur; îl ispiteau la noroc cu fel de fel de fățarnicii și ațătau în el pofta până îl prindeau frigurile.

Apoi, după ce-și pierdeă ori-ce cumpăt și ori-ce pricepere, îl jefuiau deabinele, fără milă, cu o înșelătorie mai eștină și mai repede; îl lăsau înlemnit și nenorocit, răsându-i în nas și bătându-și joc de el. Dar pilda nu scăpă pe alții de a cădea în cursă. Vre-un altul socotindu-se mai isteț și mai priceput își puneă în gând să-și răsbune tovarășul pungășit; și se aruncă din răsuputeri spre ruină. Nenumărați nenorociți cari suferă neîncetat spre a ajunge să pună la un loc economiile dintr'un an, sută la sută, pe trebuințele vieții — nespusele lipsuri ce fac sgârčenja plugarului rea și crudă ca aceea a cerșetorului — toți făceau să se vadă tremurătura mâinii aspre, când apuceau banul strâns să-l arunce norocului.

Viva Maria!

Cete noi veneau, treceau. Un freamăt mereu nou trecea prin mulțimea încurcată și neliniștită; o cadență, mereu egală, stăpânea toate sgomotele amestecate. Încet, încet, nu mai sună în urechi de cât numele clar Maria peste hârmălaia de sgomote deosebite. Imnul învingea gălăgia. Talazul neconținut și vesel izbea zidurile lăcașului învăpăiat de soare.

Viva Maria!

Maria Evviva!

Grupurile se strângeau în jurul bisericii așteptându-și rândul să intre; se suceau, se învărteau fără încetare cu capetele descoperite, după purtătorii crucilor, fără să, se întrerupă din cântec.

Bărbați și femei aveau câte un băț cu cruce în capăt sau înflorit, în care se rezemau cu toată greutatea oboselei lor. Frunțile le rourau; râuri de nădușeală li se scurgeau pe grumaji, le înmuiau îmbrăcămintea.

Bărbații aveau cămașa desfăcută la piept, gâtul gol, brațele goale și pe mâini, pe piept, pelea cră plină de figuri tatuate, colorate cu indigo, în amintirea locașurilor vizitate, a ispășirilor, a posturilor trecute. Toate

(1) Fragment din «Trionfo della morte» în care D'Annunzio descrie o procesiune de bolnavi la o biserică făcătoare de minuni.

diformitățile mușchilor și oaselor, toate deosibirile trupesți, toate semnele neșterse ale oboselii, dezastrelor, bolilor; craniile ascuțite sau turtite, chelboase sau păroase, acoperite de cicatrici sau de umflături; ochii albicioși și opaci ca niște pete lăptoase; ochii triști păcurii ca aceia ai unor broaște mari, singuratice; nasurile carne, parcă strivite cu pumnul, sau cocârzate ca ciocul de vultur, sau lungi și cărnoase ca niște râturi, sau aproape roase, nimicite de vre-o boală; gătlejurile brăzdate de vine roșiaticice ca frunza de viță, toamna, sau gălbejite și tăbăcite ca piclea unui rumegător, sau pline de sco-rojeli roșiaticice ca porumbul; gurile subțiri ca limbi de briciuri sau desfăcute și cărnoase ca curmalele strivite, sau armate cu dinți mari ca niște colți de mistreț; buzele de iepure, gușile, scrofurile, brânca, buboacele, toate grozâviile trupului omenesc, treceau în bătaia soarelui, pe dinaintea bisericei sfintei Fecioare.

Viva Maria!

Fiecare ceată își avea crucea și șeful ei. Șeful era un om butucănos și aspru care atâța neconținut pe credincioși cu urlate și gesturi de smintit, lovindu-i la spate pe cei mototoli, târând pe bătrânii sfârșiți, injurând femeile care se opreau din cântec să mai răsufle. Un uriaș arămiu, căruia îi scânteiau ochii sub un păr mare, negru, târa trei femei legate de trei căpestre. O altă femeie mergea înainte, goală, acoperită numai cu un sac din care se iveau capul și brațele. O alta, înaltă și uscată, cu fața lividă, cu ochii alburii, mergea înainte îngândurată, fără să cânte, fără să se întoarcă, lăsând să i se vadă pe pept o fâșie de cârpă însângerată ce părea ca un bandaj al unei răni mortale; și din clipă în clipă șovăia, ca și cum n'ar mai fi putut să stea în picioare și trebuia la sfârșit să pice de durere și să nu se mai scoale. O alta hrăpăreață, rea, asemenea unei scorpii, cu o manta sângerată, înfioată pe șoldurile osoase, cu o broderie lucitoare ca solzii unui pește, mișcă o cruce neagră, conducând și atâțându-și ceata. Alta ducea pe cap un leagăn acoperit cu o pânză închisă ca scăpată în noaptea funebră.

Viva Maria!

Ocoleau, ocoleau, fără încetare iuțind pasul, ridicând glasul, atâțați mereu de urletele și gesturile conducătorilor. Fetele cu părul rar, ciufulit și uns cu undelemn, aproape chelboase pe la ceafă, stupide și prostănace după față și apucături, treceau în șir, fiecare ținând o mână pe spatele tovarășei sale, uitându-se în pământ întristate,—ființe nenorocite ale căror pânțee trebuiau să perpetueze, fără voce, în carne și oase, instinctele și durerea bestiei originare.

Intr'un fel de cosciug adânc, purtat de oameni, zăcea un paralic înmăbușit de grăsime, bânănăind din mâinile întoarse și noduroase din pricina înțelenirii, de parcă erau niște rădăcini. O țineă într'o tremurătură continuă; și sudoarea îi roură fruntea și țeasta cheală scaldându-i fața roșiatică, străbătută de vine albăstrui ca grumajii boilor. Și el purta la piept multe talismane, și o icoană a Sfintei fecioare. Gâfâia, și se bocea ca intrat în agonie, sfârșit pe jumătate, răspânda un miros de nesuferit de putrezire; împrăștiă prin toți porii spăimântătoarea suferință pricinuită de ultimele tresăl-

tări ale vieții; și totuși, nu voia să moară: pusese să-l ducă într'un cosciug la picioarele sfintei fecioare ca să nu moară.

P'aproape de el alți oameni zdraveni, obișnuiți să poarte în procesiuni statuile sau stindardele grele, duceau pe brațe un nebun care se smucea în mâinile lor, cu hainele sfâșiate, cu bale la gură, cu ochii eșiți din orbite, cu arterele grumazului umflate, cu părul vâlvoi, vânat, ca un spânzurat. Trecu și Aligi, omul ispășirei, mai galben ca piciorul lui de ceară. Și iarăși trecură toți ceilalți, în aceeași ocolire: trecură cele trei femei târate de căpăstru; trecu Scorpia cu crucea neagră; și taciturna cu fâșia însângerată; și aceea cu leagănul pe cap; și cea îmbrăcată într'un sac, închisă în chinul ei, cu fața brăzdată de lacrimi ascunse, lacrimi ce-i picurau printre pleoapele plecate în jos, arătare a unei vremi dispărute, pierdută în mulțime, înfășurată par'că în aureola anticei pedepse ispășitoare.

Viva Maria!

Ocoleau, ocoleau fără să se oprească, iuțind pasul înălțând glasul, înnebuniți de soarele ce îi bătea la cap, atâțați de urletele șefilor și de zarva din biserică pe care o auzeau când treceau prin fața ușei, cuprinși de o exaltare sălbatică ce îi împingea spre jertfe sângeroase, spre chinurile trupului, spre încercările cele mai neomeneste.

Ocoleau, ocoleau, nerăbdători să intre, îngrămăduindu-se, gonindu-se, prinși de aceeași nebunie că nu mai păreau o grămădeală de oameni, ci o masă compactă a aceleași materii oarbe luată de puterea unui vârtej.

Viva Maria!

Maria Evviva!

GABRIELE D'ANNUNZIO

(trad. di. italienește de N. PORA)

PUTEREA

(SNOAVA)

Se spune că era odată o împărăție cu un împărat bun și drept cum nu se mai pomenise în altă parte, nici în alte vremuri. Împăratul însă avea un vizir cum nu se putea mai rău. Și din pricina vizirului ajunseseră lucrurile de nu mai era de trăit în țară.

În vremea asta vine unul cu o suplică la împăratul și-i cere să-l facă pe dânsul mare vizir, că el o să îndrepte lucrurile din țară.

Împăratul citește suplica și ce-i vine lui, ia pana și scrie colo sus pe ea:

Puterea este ca roata,

Cine o poate 'nvârte

O are.

Iscălește și i-o dă înapoi.

Omul ia suplica, se 'nchină și pleacă.

Când vede însă ce-a scris împăratul rămâne pe gânduri, nemulțumit și oarecum mirat:

— Ce-o fi vrut împăratul? A voit să spună ceva, ori și-a răs de mine?

Merge el o bucată pe gânduri, apoi se oprește pe loc, se uită în pământ și deodată se întoarce și-o apucă spre împărăție.

Când ajunge colo la împărăție:

— Unde e marele vizir?

— Marele vizir e sus.

— Du-mă la dânsul.

— Apăi că nu se poate.... că trebuie....

— Ce nu se poate?!... Ce trebuie?!... Vezi colea iscălitura împăratului?

— Da. Pofțiți mă rog. Pofțiți.

Când ajunge la marele vizir:

— D-ta ești marele vizir?

— Da, eu.

— Ei, apoi de acuma nu mai ești tu, sunt eu. Haide cară-te.

— Dar...?!

— Fără dar. Uite iscălitura.

Și omul nostru se așează pe scaunul marelui vizir și se face mare vizir.

Se face mare vizir și s'apucă de slujbă în tot bunul. Judecă, hotărăște, face, întoarce, drege, tae, spânzură, cum îi place.

La început lumea se sperie, dar în scurtă vreme începe să-i placă și să-l iubească.

— Dumnezeu să-l trăiască, Doamne, că așa vizir bun încă n'am auzit să fi fost: așa zicea lumea, care în toate părțile; dar cu toate acestea, tot erau și unii care se plângeau.

Se plângeau toți cei cărora le tăiașe din unghișoare și pe cari îi scosese deprin gheliruri și de prin cașcavaluri.

Unul din aceștia ajunge cu stăruințele până la împăratul.

Acesta eră tocmai un biet cocoșat, la care poate nu s'ar fi gândit nimeni să-l dea afară, dar el săracul, văzând că măturoidul marelui vizir începe să ajungă pe aproape de el, a început și el să caute să-și apere locșorul.

— E băiat bun și de neam, dar se teme ca nu cumva vizirul ăsta să-l dea afară și pe dânsul: așa zicea o cocoană, cocoană mare, care venise pentru dânsul cu mijlocire la împăratul.

— Bine, cocoană; spune-i băiatului să n'ăibă grijă zise împăratul.

— Ias că băiatului îi spun eu, împarate; dar Măria Ta trebuie numai de cât să-i vorbești vizirului de dânsul și să-i vorbești încă știi, îndesat, ca să înțeleagă, că altfel de pomeniști că-l dă afară. Nu știi cum e vizirul ăsta, turc?!

— Cum turc?!

— Apoi turc, nici nu te-aude! Nu știi cum e vizirul ăst nou?

— Nou?! De ce nou?

— Apoi nou, că doar nu mai e cel vechi.

— Nu mai e cel vechi?!

— Se 'nțelege că nu. Ce, Măria ta nu știi?

— Ba da, răspunde împăratul oare cum rușinându-se că nu știe; dar se gândește în sine cu mirare: Ce vizir nou?! Eu doar n'am schimbat vizirul, îl țin de atâta vreme!

În sfârșit răspunde el ce răspunde cocoanei și numai decât trimite să-i cheme pe marele vizir.

Când vine vizirul nostru, împăratul se uită lung la dânsul.

— Mă rog, cine ești d-ta?

— Eu, marele vizir.

— Marele vizir?!

— Da.

— D-ta?!

— Da eu.

— Marele vizir al meu?

— Da.

— Mare comedie! gândește împăratul uitându-se la dânsul și căutând să-și aducă aminte când și cum l'a luat el pe ăsta mare vizir, căci chipul lui parcă i-ar fi cam cunoscut.

— Și, mă rog, de când ești mare vizir?

— Apoi, de mai bine de-un an.

— Mai bine de-un an! Și n'ai fost până acuma la mine.

— Apoi nu, că treburile toate au mers bine fără Măria Ta; Măria Ta n'ai avut nevoie să mă chemi și eu n'am avut nevoie să supăr degeaba pe Măria Ta.

— Și mă rog, cum, prin ce ai ajuns mare vizir? Ai vr'o hârtie?

— Cum nu. Iaca suplica pe care Măria Ta a scris și a iscălit.

Împăratul ia suplica și citește:

«Puterea este ca roata

«Cine o poate 'nvârte

O are».

Se uită la scris, se uită la iscălitură, se mai uită și la dânsul, apoi întrebă:

— Și d-ta ce faci acuma?

— Apoi eu învârt roata.

— O învârți?

— Da. O învârt foarte bine, răspunde el.

— Apoi învârte-o mai departe, zice împăratul.

TH. D. SPERANȚIA

A M I N T I R I

În liniștea plăcută a odăei bine mobilate, prietenii stau de vorbă. Din țigările lor fine de foi se înalță un fum aromitor. Lampa cu *abat-jour* răspândește o lumină închisă, dulce. Totul în jurul lor și dispoziția sufletească, și paharele de vin bun și tare de pe masă îi făcând să viseze și amintirile tinereții lor, cu clipele ei de sentimentalism de odinioară, le picură încet în suflet.

Iorgu, acum avocat cu vază într'un oraș de provincie, ascultă la cele ce-i spune prietenul. Venise în capitală pentru afaceri și se grăbise să-și vadă prietenul. Ca în totdeauna când se văd doi buni prieteni din tinerețe, începuseră povestea frumoasă a tinereții lor, — care, acum la vârsta mijlocie, li se părea grozav de îndepărtată, și ca orice lucru trecut de mult, mai frumoasă și mai fermecătoare de cât a fost vre-odată.

De la o vreme, Iorgu nu mai ascultă, ci propriile lui amintiri îi sunau în urechi, povestite parcă de un glas cunoscut, chiar glasul lui.

Celalt băgă de seamă și tăcu!

Pe strada liniștită, fără tramway, sgomotul orașului ajungea vag, confus până la ei.

Pierduți în atmosfera aceia de visuri, uitase fiecare de celălalt.

Alexandru întrerupse tăcerea.

«De ce nu te însori, Iorgule? Uite ți-au răsărit ghiociei pe la tâmple».

Iorgu, tăcù câte-va momente, apoi scuturându-și nervos scrumul țigării, zise:

«Nu, dragul meu. Femeea pe care ași fi vrut-o de tovarășe și de iubită, e de mult în pământ».

Prietenul se uită întrebător la el. Lui Iorgu i se părù întrebarea din ochii prietenului un îndemn și început:

«Iți mai aduci tu aminte, Alexandre, de vremea când eram studenți și ședeam eu, Marincea și Stănescu prin dealul Filaretului? De vremea aceea se leagă cea mai frumoasă dragoste a mea, sau chiar singura mea dragoste adevărată.

«Eram băiat sărac și cu mare anevoință mă țineam la suprafață—cum să zice. Nădejdea însă, că în curând mi voi lua licența și voi scăpa de sărăcie, mă făcea să nu mă prea sinchisesc de ea. Și apoi, eram veșnic cu gândul în alte lumi. Nu știu cum se face, dar și acum, când viața m'a țintuit grozav de proza ei, eu tot trăesc într'un fel de lume a mea, sau mai bine zis a închipuirii mele.

«Ce mă înconjoară e pentru mine ceva fără însemnătate. Pretutindeni eu aleg numai *frumosul*. Ce e urât, josnic dau deoparte și așa am rămas tot un *nenorocit de idealist*, cum în zicea odată o femeie spirituală, care avea păcatul să fie din cale afară de realistă.

«Și vezi tu, Alexandre, dacă la bărbat idealismul ăsta pare ceva copilăresc, femeii îi dă farmec și o face cu adevărat femeie.

«Dar să mă întorc de unde pornisem. Ți-am spus că am iubit, și am iubit cu adevărat. Și să-ți spun cum s'a început dragostea mea.

«În primăvara anului când să-mi isprăvesc dreptul, se mută în aceeași curte cu mine, un avocat. Bine înțeles că în casa cea dela stradă, o casă frumoasă și arătoasă—știi, cum se cere meseriei.

«Avocatul erà însurat și avea și vre-o doi copii pe care-i vedeam adesea jucându-se prin curte. Imi erau dragi, fiindcă erau frumoși și totdeauna curați. Dar pe nevasta avocatului nu am văzut-o multă vreme după ce s'a mutat.

«În fiecare dimineață însă, o mână albă și frumoasă ridică transparentul ferestrei din dreptul meu, dar stăpâna acestei mâni frumoase, rămâne în totdeauna după perdeaua de rețea.

«Imi plăcea mult clipa în care puteam zări mâna cea frumoasă, fără ca să doresc să cunosc chipul celei de după perdea. Să mă fi temut oare—estet până în fundul sufletului—că întreaga făptură nu va corespunde mânei? Poate.

«Întâmplarea face însă multe pe cari nici nu le dorim și nici nu le căutăm.

«Eu n'am alergat nici odată după aventuri de dragoste. De aceea, când tovarășii mei de odaie mi-au spus că vecina mea e o femeie tânără și frumoasă, n'am căutat de loc s'o văd sau s'o cunosc.

«Și apoi, n'am fost niciodată frumos. Mic de statură,

cu fața cam din topor—mi se cunoaște obârșia după chip—n'aveam nimic ca să pot place unci femei.

«Dar cu închipuirea iubeam pe aceea care trebuia să vie odată și așa cum o visam eu, nu o întâlneam nici odată.

«Și cum îți spuneam, vecina mea nu mă interesă decât pentru mâna ei frumoasă. Totuși, în urmă am iubit-o și iubirea asta mi-a rămas adânc săpată în suflet, poate chiar pentru în totdeauna.

«Să-ți spun cum. Într'o seară de vară, ieșisem să mă plimb prin curte. Citisem toată ziua aproape fără întrerupere—mă pregăteam de ultimul examen. Capul îmi erà greu și mă durea. Repetam în gând fraze întregi din cele citite și cu toate că încercam să-mi schimb gândurile ca să mi le odihnesc, ele reveneau cu încăpățânare la un pasagiu rămas neînțeles.

«Făceam pași mari în lungul curței și nu mă uitam nici la dreapta, nici la stânga mea. Și erà o lumină, de se vedeă ca ziua.

«Trecusem poate de zeci de ori prin dreptul casei avocatului fără ca să-mi vie în gând să mă uit într'acolo. Deodată, tocmai în dreptul unei ferestre deschise un suspin ușor ca o adiere, mă făcù să mă uit tresărind. În pervazul ferestrei, poleită de razele lunii stă ea. Părul ei blond îi înconjură fața ca o aureolă.

«Rămăsei câteva clipe înmărmurit. Mă, ce frumoasă erà! Sau poate mi s'a părut mie? Nu știu. Atâta știu, că tot așa de frumoasă ca în seara aceea o văd și acum în minte.

«Împins parcă de o putere stranie m'am apropiat de ea, și cu glasul tremurător i-am șoptit: «ce frumoasă ești!» Nu-mi dam seama nici de ce fac, nici de ce spun, eram ca halucinat. Nici nu mi-a venit gândul că așa ceva nu se face, că e o necuviință și cum se mai poate numi o astfel de purtare.

«Ți-am mai spus-o! Tot ce e frumos mă transpune într'o lume netrăită, într'un fel de visare. Uit de tot, nu îmi mai dau seama de nimic. O stare patologică, ar zice un doctor» adăugă el zâmbind. Rămase câtva tăcut, cu ochii pierduți în gol, parc'ar fi urmărit o vedenie frumoasă. Apoi privirea își recăpătă strălucirea ei firească și urmă:

«Ea a zâmbit dureros și mi-a răspuns:—«Ești poet, domnule, și te impresionează firea, frumusețea acestei seri de vară, razele lunii și vederea unei femei frumoase».

«Și așa, ea în pervazul ferestrei, eu rezimat de zid, am vorbit până târziu.

«Bărbatul ei erà dus în oraș și ea, tristă de moarte din pricina felului de viață, nu știă cum să-și treacă vremea. Nu mi-a spus nimic, nu s'a plâns, nu numai atunci pentru că de abia o cunoscusem, dar nici mai târziu, nici odată. Dar eu aflasem că e nenorocită. Și ce frumoasă erà! Să fie femeia asta a ta și în loc s'o adori în genuchi, să preferi petrecerile cu prietenii în fumul cafenelilor sau aiurea.

«Și din seara aceea am iubit-o. Ochii mei numai așteptau dimineața decât clipa când ea va apare la fereastră ca să ridice transparentul. Dacă zăream mâna ei albă, mi-erà de ajuns, eram fericit toată ziua. Apoi seara, după ce zgomotul se potolea, o găseam în per-

vazul aceleiași ferestre, îmbrăcată toată în alb, ca o arătare. Băgam de seamă însă, că fața ei era din ce în ce mai palidă, mâinile tot mai străvezii și ochii tot mai mari.

«Vorbeam de toate, dar niciodată un cuvânt de dragoste n'a trecut peste buzele mele. Nici gândul de a o strânge în brațe sau de a o sărută, nu a profanat vreodată curățenia sentimentelor care mă stăpâneau.

«Să mă fi iubit și ea? Nu știu, nu m'am întrebat nici odată, Imi era sufletul plin de frumusețea ei, de vorba ei domoală, înțeleaptă și de sunetul duios al glasului ei.

«Seri după seri treceau, și eu o iubeam tot mai mult. Dar ceva parcă îmi spuneă că o voi pierde, că puținele clipe de fericire se vor sfârși în curând.

«Și s'au sfârșit. Au început serile de toamnă, reci și ploioase. Fereastra se deschidea tot mai rar și numai pentru câteva clipe, cât să-mi poată spune un bună scara și ce mai fac cu examenul. Mă certă blând ca o soră de ce-l tot amân și apoi, când un fior de frig îi cutremurâ ușor umerii slăbiți, închidea fereastra.

«Razele luni, învăluite uneori de nori groși de abia mă lăsau să-i zăresc fața albă ca varul. Une ori o tuse ușoară, uscată, o făcea să-și întrerupă vorba.

«Ce să-ți mai spun? A murit în toiul iernei fără ca eu s'o mai pot vedea.

«In noaptea morței ei, n'am închis ochii toată noaptea. O durere sfâșietoare nu mă lăsă o clipă să lipesc geană de geană. Simțeam o neliniște neînțeleasă, și fără să știu de ce, parcă tot așteptam să se deschidă ușa și ea să păsească ușor în odaie. Știam că e o nebunie gândul ăsta, că așa ceva e cu neputință, cu toate astea, mă stăpânea fără întrerupere.

«In zori, am văzut mișcare în casa lor și am înțeles. După ce au ridicat-o pe catafalc, am pândit minutul când nu era nimeni pe lângă ea și m'am strecurat ca un hoț.

«Ce frumoasă era și atunci! Albă, cu genele lungi și negre cari umbreau ușor ochii mari închiși, cu mâinile ei frumoase puse cruce pe piept, părea o marmură sculptată de un maestru.

«Și atunci, pentru întâia și ultima oară, am sărutat-o pe fruntea albă și rece.

«Am plecat apoi pentru câteva luni la țară, la ai mei, lăsând și examen și tot baltă.

«Une ori—să nu râzi—când stau așa, pierdut în visări, mi se pare că o văd adevărat înaintea mea și stau minute întregi nemișcat ca să nu dispară. Și de câte ori sbuciumările și necazurile vieții vin să-mi facă sângele să-mi dlocotească mai tare în vine, simt parcă mâna aceia străvezie mângâindu-mă ușor pe frunte și mă potolesc ca prin farmec».

Tăcui. Țigara pe care o uitase aprinsă între degete, se stinsese încetul cu încetul.

O trăsură trecu cu sgomot pe sub ferestrele lor și-i trezi din visare. Iorgu se sculă să plece.

Afară, ploaia picură monoton în geamuri.

LIA HĂRSU.

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

HIGIENA AUZULUI

Psihologia veche ca și cea modernă face o diferențiere între simțurile inferioare (simțul tactului, al gustului și al mirosului) și între simțurile superioare (simțul auzului și al văzului). Această diferențiere este bazată, pe deoparte, pe puterea de exteriorizare a imaginilor «simțite», pe de altă, pe partea ce iau, aceste simțuri în dezvoltarea inteligenței omenești.

În adevăr, dacă ne este posibil să evocăm o imagine vizuală, un tablou pe care l-am văzut, o melodie pe care am auzit-o, ne este imposibil — cel puțin majorității oamenilor — să redeșteptăm în prezent o impresiune avută în trecut, fie ea gustativă, olfactivă sau tactilă.

Auzul, care în ultima analiză nu este decât o sentință în complexul aparat al mijloacelor noastre de apărare contra atacurilor din afară, a devenit în același timp și organul esențial al vorbirei. Căci vorba nu este de cât o imitațiune, e reproducerea imaginilor auzite. Rezultă, că un copil care se naște surd să devie fatal și mut. Chiar mai târziu, până la vârsta de 5—6 ani dacă copilul contractă vre-o boală de urechi care-i compromite auzul încă este destinat să devie mut; pentru că surzind nu poate să-și improspăteze impresiunile auditoare, și pierde încetul cu încetul imaginile auditoare ale cuvintelor vorbite. La aceasta să mai adăugăm, că capitalul cuvintelor pe cari le poate învăța și înțelege un copil în această vârstă fragedă este foarte răstrâns, Majoritatea cuvintelor din limbajul nostru sunt constituite din simbolizări de idei abstracte; iar parte din cuvinte sunt chiar idei abstracte, cum sunt: Infinitul. Dragostea, Eternitatea, Virtutea etc. cuvinte neînțelese de copil. Se înțelege că asemenea copii izolați de lumea sonoră, devin mai curând sau mai târziu surdo-muți.

Este surprinzător de a constata cu câtă ușurință oamenii de știință au trecut peste acest lucru așa de grav, fără a-i da toată importanța ce o merită mai ales dacă ținem seamă, după cum am spus, că vorbirea—cea mai bună gimnastică a spiritului omenească—fără auz, nu se poate concepe. Este surprinzător de a constata cum medicii nu s'au preocupat de loc de această cestiune, și măsurile de igienă și prophylaxie ale auzului, ca și instrucțiunile în acest sens, care ar trebui răspândite cu profuziune prin familie, prin școli, prin policlinice, prin uzine etc., nu numai că nu se răspândesc, dar nu sunt nici măcar cunosute.

De aceea, mi s'a părut că fac operă utilă, ca prin organul acestei reviste excelente, să atrag atențiunea asupra măsurilor ce trebuiesc luate pentru prevenirea boalelor de urechi și întreținerea funcționării normale a auzului.

* * *

Dar mai înainte țin să constat că dacă această parte a simțului urechii a fost așa de neglijată, cauza o găsim într'o rațiune mai profundă și mai generală.

Deci, privind bine, vedem că și igiena celorlalte sim-

țuri, ba chiar mai mult, igiena și profilaxia celorlalte organe au fost sacrificate, întocmai ca și igiena auzului.

Explicațiunea este după părerea mea următoarea: găsim în mic aceea ce se petrece și în mare; găsim în individ aceea ce se petrece și în colectivitate; la om aceea ce se petrece în societățile omenești.

Prima grijă a savanților și a legislatorilor a fost, din timpurile cele mai vechi și până în ziua de astăzi, de o luă măsuri judicioase de igienă și profilaxie contra boalelor infecțioase și contagioase cari pot periclita viața masselor. S'a luat astfel măsuri contra leprei, contra holerei, ciumei, tuberculozei, febrei tifoide, scarlatinei, etc. pe cât timp preocupățiunea pentru binele individului eră foarte neînsemnată.

Ori, omul care nu este la rândul său decât un agregat de organe cari colaborează împreună pentru menținerea vieții, face față de dânsul același lucru. El a luat măsuri numai în contra boalelor cari pot periclita existența lui, ca tot; de măsurile profilactice pentru prevenirea îmbolnăvirii vre-unui organ s'a preocupat prea puțin.

Maxima primum vivere deinde filosofari a impus logica acestei conduite și ne dă cheia și explicațiunea acestui procedeu.

* * *

Dar dacă multă vreme se credeă că tot neajunsul boalelor de urechi se mărginește numai la aceea, că cel care este atins riscă numai de a surzi, astăzi, grație progreselor recente făcute pe acest teren, se știe că complicațiunile boalelor de urechi sunt de multe ori foarte grave și pot lesne periclita viața bolnavului.

Astăzi se știe că mulți din acci cari mor cu eticheta de «meningită tuberculoasă» — maladie incurabilă — nu sunt decât victime ale urechilor lor suferinde și necăutate. Astăzi se știe că abcesele creierului și ale cerebelului, asupra cărora s'a întins totdeauna curiozitatea celor mai eminenți savanți, nu sunt decât iarăși complicațiuni ale boalelor de urechi.

* * *

Funcționarea normală a urechii depinde de starea normală a nasului și a gâtului (a pharyngelui retro-nasal); aceste trei organe n'au numai înrudiri de vecinătate, ci și de funcțiune.

Majoritatea boalelor de urechi nu sunt decât complicațiuni pornite dela nas sau dela gât. De aci rezultă importanța imensă pe care o prezintă măsurile ce trebuie observate pentru buna întreținere a acestor organe, căci prevenindu-le pe acestea, prevenim și boalele de urechi. Va trebui dar să supraveghiem cu mare atențiune respirațiunea nasală mai cu seamă la copii. Căci aceștia, ca și adulții când nu vor putea respira în mod liber prin nas, îl vor avea astupat, și vor suferi de *cataruri* cronice, și de gâlci repetate. Aceștia atunci ne mai putând avea somnul divin al reginei Angliei cântat de Fabiano Fabiani.

«*Quand tu dors calme et pure
Dans l'ombre de mes yeux*»

vor avea somnul neliniștit din cauza respirației, vor respira cu gura deschisă, vor sforăi, se vor asvârli chiar

în patul lor cum se întâmplă la copil, vor fi cu toții candidați la boale de urechi. Aceste boale se pot diviza în două grupuri:

I. Grupul complicațiunilor catarhale ale urechei: grav pentru funcțiunea acestui simț, căci poate compromite în mod ireparabil auzul.

II. Grupul complicațiunilor supurative ale urechei, mult mai grav decât primul, căci el este origina cea mai frecventă a cazurilor de surdă-muți unde găsim compromise auzul, vorba și inteligența.

Imi fac o datorie să atrag atențiunea celor în drept asupra acestor boale, mai ales când ele se manifestă la copii, cari se găsesc în școală. De igiena simțurilor și în special de aceea a auzului, depinde în mare parte roadele ce le poate da tinerimea noastră în viața ei de mai târziu.

DR. BIRMAN-BERA.

In numărul viitor vom publica un articol al d-lui Emanuel Grigoraș: Aviațiunea (cu 8 ilustrații).

CONFERINȚA D-lui CRISTU NEGOESCU

la Academia populară din Ploești.

D-l Cristu Negoescu a deschis sesiunea conferințelor la societatea «Academia populară» în ziua de 14 Noiembrie, prin conferința intitulată: Bogăția și Fericirea.

Aceasta e a doua conferință pe care D-l Negoescu o ține în Ploești, în sala teatrului «Cooperativa» și care e continuarea conferinței din anul trecut intitulată: «Educația integrală».

«Conferința de azi, spune D-sa, va întregi o parte din conferința din anul trecut și anume partea economică a omului, care pentru mulți pare banală».

Vorbește apoi despre fericire.

Fericirea e acel ceva pe care fie care îl dorim, dar nu știm dacă l-am realizat; ea e foarte complexă, pentru că și omul e complex. Pentru ca un om să fie fericit trebuie ca atât corporal, intelectual cât și moral să fie fericit, și apoi îndeplinindu-le pe acestea, fericirea mai depinde și de mediul înconjurător. Din această cauză fericirea absolută e un ideal, pe care nu-l putem ajunge și către care tindem.

Trece apoi, la bogăție, care se ține de mână cu fericirea. Prin bogăție absolută se înțelege bogăția intelectuală, fizică, morală, economică și socială; și ea e tot ca fericirea, un ideal. Deci trebuie să ne mulțumim cu fericirea și bogăția relativă. Fericirea normală consistă în a căuta plăcerile și a evita durerile. Bogăția, este atunci când averea întrece satisfacerea trebuințelor noastre. Trecând acum la relațiunile dintre fericire și bogăție, arată întru cât ar servi bogăția de averi pentru fericire. Bogăția e contrară sărăciei, care e stimulentă la munca pentru trai și progresele de azi n'ar fi ajuns aci, dacă n'ar fi fost săracii. Fericirea bogatului începe când ai trecut prin sărăcie, căci numai astfel o poți prețui. Fericirea bogăției de avere, chiar când o avem, e mediocră; pentru că ea depinde de toate celelalte fericiri. De exemplu un idiot bogat, e fericit?

Apoi trece de analizează bogăția. Oamenii de afaceri caută să se îmbogățească mereu, pentru că altfel ei cred

că va încetă fericirea. Apoi unii oameni au un sentiment simplu de a posedă, avarul se bucură de ceea ce a adunat etc. Bogăția dă sentimente ca acele a ale mândriei, credința de a fi mai înțelept etc.

Vorbește despre bogăția personală și colectivă. Bogăția personală face servicii societății și deci îi aduce fericirea, atunci când bogatul îndeplinește frumosul, când are sentimentul binelui, când nemi putând cheltui pentru sine ajută societatea sau rivalitățile între bogați. Sunt unii oameni care nu înțeleg de loc fericirea prin bogăție, ca de exemplu savanții. Altor bogăția le e nefolositoare, ca a unui idiot, nebun. Condițiile bogăției pentru fericire e ca bogatul să fie adaptabil, să aibă o superioritate morală, intelectuală, care adese ori se pregătește de mai multe generații; atunci bogăția bogatului ar fi un izvor de fericire personală și socială.

Adeseori bogăția personală e un pericol pentru societate, când acesta e un avar, pentru că atunci fericirea colectivă suferă. Cu cât o țară are mai mulți bogați care știu să facă fericirea atât a lor—personală, cât și pe cea colectivă—a societății, cu atât națiunea acelei țări e mai fericită.

Trece apoi la bogăția colectivă—a societății românești. Din câte-va cifre pe care le aduce se vede că proprietarii mari—în număr de câteva mii—au jumătate din proprietatea țării, iar cealaltă jumătate e a 1.000.000 căpi de familie. De aceea în societatea noastră e o cloctire, pentru că $\frac{1}{3}$ din populație e nemulțumită cecace e spre paguba tutului.

Atât expunerea într'o formă frumoasă, cât și fondul acestei conferințe a interesat pe numerosul public,

N. D.

„AGRICOLA”

Societate Anonimă de Asigurări Generale în București
SEDIUL: STRADA SARINDAR, No. 2.

Capital Statutar Lei 4.000.000
Prima emisiune lei 2.500.000. Vărsați Lei 2.000.000

ASIGURARI IN RAMURELE:

Incendiu, Viață, Grindină,
Transport și Accidente

Reprezentanța în București: STRADA DOAMNEI, No. 11.

CASA DE BANCA
MARMOROSCH, BLANK & Comp.
BUCUREȘTI, STRADA LIPSCANI No. 8

Face tot felul de operațiuni de bancă
Anticipațiuni asupra valorilor în
depozit și ori ce transacțiuni financiare

Emisiuni de scrisori de credit asupra tuturilor piețelor
din Europa și America.

DROGUERIE & PARFUMERIE

D. G. DIAMANDI

BUCUREȘTI

EAU DE COLOGNE

Grand Prix Expozițiune Internațională de Higienea

PARIS 1907